

ҚИЗАМИҚ КАСАЛЛИГИ УМУМИЙ ТАВСИФ, ЭТИОЛОГИЯ, ЭПИДЕМИОЛОГИЯ, ПРОФИЛАКТИКА ВА ЭПИДЕМИЯГА ҚАРШИ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Мизробов Достон Ўктамович

mizrobov.doston@bsmi.uz

Бухоро Давлат Тиббиёт институти.

Аннотация: Қизамиқ - ўткир юқумли касаллик бўлиб, умумий интоксикация, юқори нафас йўлларининг катарал яллиғланиши, танага папулёз - доғли тошмалар тошиши билан характерланади. Ушбу мақолада қизамиқ касаллигининг умумий тавсифи, уларнинг этиологияси, эпидемиологияси, диагностика ва даволаш йўллари, шунингдек, профилактика ва эпидемияга қарши чора-тадбирларни такомиллаштириш усуллари баён этилади. Мақолада жаҳон тажрибаси ва замонавий ёндашувларга асосланиб, юқумли касалликларнинг тарқалишини камайтириш борасидаги асосий йўналишлар таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Қизамиқ, юқумли касалликлар, этиология, эпидемиология, профилактика, эпидемияга қарши чоралар.

Мақола мазмуни.

Кириш: Қизамиқ - ўткир юқумли касаллик бўлиб, умумий интоксикация, юқори нафас йўлларининг катарал яллиғланиши, танага папулёз - доғли тошмалар тошиши билан характерланади. Қизамиқ ўткир юқумли касаллик бўлиб, яққол (манифест) шакли ўз ичига қуйидаги клиник кўринишларни олади.

- 4-5 кундан бошлаб папулёз доғсимон тошмалар тананинг турли қисимларига (1-кун юзга, бўйинга, 2-кун қорин, бел қисмига, 3-кун оёқ-қўлларга) тошиши;
- 38°C гача ҳароратнинг кўтарилиши;
- Йўтал ва тумов;
- Конъюнктивит;
- Умумий интоксикация.

Этиология: Қизамиқ кўзгатувчиси ўзида РНК сақловчи Paramyxoviridae оиласига, Morbillivirus турига мансуб вирусдир. Вирус ташқи муҳит таъсирига чидамсиз бўлиб, ташқи муҳит омиллари (куёш нури, ультрабинафша нурлар, қуришти, кислород) таъсирида тез ўлади. Кўп вақтдан бери қизамиқ вирусини популяцияси бир турли деб ҳисобланган. Бироқ кейинги йилларда баъзи штаммларнинг генетик даражасида фарқи кузатишмоқда, қисман генетик таркибида қизамиқ вирусининг "ёввойи" штаммларида ўзгаришлар аниқланган

Эпидемик жараённинг ривожланиш механизми

Қизамиқ - типик антропоноз касаллик. Касаллик қўзғатувчиси манбаи клиник белгилар яққол намоён бўлган шаклдаги бемор, эмланмаган беморлар ва белгиларсиз шакли ҳам бўлиши мумкин. Вируснинг организмга кириш йўли бўлиб нафас йўллари, кўз конъюнктиваси ҳисобланади.

Қизамиқнинг яққол клиник кечишида 4 давр фарқланади: яширин (давомийлиги 8-21 кун, ўртача 9-10 кун), катарал (3-4 кун), тошма тошиш (3-4 кун) ва соғайиш даври. Бемор яширин даврнинг охириги 2 кун катарал даврнинг 3-4 кун ва тошма тошишининг 3-4 кун юқумли ҳисобланади. Шундай қилиб, умумий юқумлилик даври 8-10 кунни ташкил этади, бироқ енгил шаклларида юқиш даври камаяди.

Қизамиқ вируси аксирганда, йўталганда, кўз ёши орқали ҳаво-томчи йўли билан тарқалади. Вируснинг кам миқдорда ҳам касаллик чақиритиши, бемор ажратмаларида қўзғатувчининг кўп бўлишини инобатга оладиган бўлса, бошқа ҳаво-томчи инфекцияларидан фарқли равишда касаллик қўзғатувчи манбадан катта масофада (5-8 м) узоқликда турган одам ҳам касалланиши мумкин. Барча ёшдаги қизамиқ билан оғрмаган кишилар қизамиққа мойилдирлар. Касалликдан сўнг турғун умрбод сақланувчи иммунитет қолади. Жуда кўп мамлакатларда ва хусусан бизда ҳам бу касалликка қарши эмлаш ўтказилади. Қизамиқ вируси билан биринчи таъсирланганда, ҳар-хил молекуляр оғирликка эга бўлган антителалар шаклланади. Касаллик бошида IgM, охирида IgG ишлаб чиқарилади. IgM синфига мансуб антитела 1 ой давомида қондан йўқолади, IgG бутун умр сақланади. Бизнинг мамлакатимизда гуморал иммунитетни баҳолаш учун РТГА, РНГА ва ИФА қўлланилади.

Қизамиқнинг **эпидемиологик назоратида** асосий тадбирлар қуйидагилар ҳисобланади:

- Эпидемияга қарши чора-тадбирлар оперативлигини ошириш мақсадида "қизамиқ ҳолатлари" стандарт таърифини киритиш лозим;
- Эпидемиологик таҳлилнинг қўшимча шакллари ишлаб чиқиш ва киритиш;
- Жамоа иммунитетини баҳолаш мақсадида танланган серологик текширувлар ўтказиш ва унинг коррекцияси бўйича қабул қилинган оператив ечимлар;
- Эпидемияга қарши ва профилактик чора-тадбирлар самарадорлигини баҳолаш мезонларини ишлаб чиқиш ва киритиш.

Профилактик ва эпидемияга қарши курашиш чора-тадбирлари

Қизамиқни батамом йўқотиш соғлиқни сақлашнинг асосий йўналиши бўлганлиги сабабли, унга қарши курашиш чора-тадбирлари ва касалликнинг профилактикаси ўта муҳим вазифа ҳисобланади.

Бунинг учун беморларни ўз вақтида аниқлаш ва алоҳидалаш, лаборатория текширувлари ўтказиш, бемор билан мулоқотда бўлганларни аниқлаш, қизамик билан оғримаган ва вакцинация қилинмаганларни иммунологик ҳимоя қилиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш зарур.

Эмлаш календари бир неча марта кўриб чиқилган бўлиб, ҳозирда вакцинация 12 ойликда ва ревакцинация 6 ёшда ўтказилади. Вакцина тери остига 0.5 мл дозада 1 марта юборилади. Болаларни эмлашга қамраб олиш камида 95%ни ташкил қилиши керак

Фойдаланилган адабиётлар

1. Т.А.Даминов Инфекционные болезни с детскими инфекциями// «Практика». — 2010. — С.370—377.
2. Афанасьева Н.А. Инфекционно—воспалительные заболевания полости рта и глотки // Российский медицинский журнал = Russian medical journal : Двухмес. науч.—практ. журн. — М. : Медицина, 2007. — № 5. — С.21— 25.
3. Беляков В.Д., Брико Н.И. // Здоровье населения и среда обитания: Информационный бюллетень / Федеральный центр государственного санитарно— эпидемиологического надзора. М. : ВНиСО. Ежемес., 1994 — № 10 (19) — С.4—7.
4. Белякова И.В. OF-типирование при изучении эпидемического процесса стрептококковой инфекции // Журнал микробиологии эпидемиологии и иммунологии / Минздрав РФ. — М. : Медицина, 1993. — № 2. — С.48— 49.
5. Келдиёрова З.Д. Состояние иммунной системы у детей с инфекционным мононуклеозом и обоснование иммунокорригирующей терапии.// Central Asian Journal Of Medical and Natural Sciences. <http://cajmns.centralasianstudies.org/index.php/CAJMNS/article/view/422/3972>.
6. Мизроров Д.Ў. General description, etiology, epidemiology, prevention and improvement of anti-epidemic measures of measles, rubella and rubella.// «Лучшие интеллектуальные исследования» №1 2024. <https://scientific-jl.org/luch/article/view/6182>. Б. 169-171
7. Jumaeva A. A., Nurov S. HYGIENIC PRINCIPLES OF FEEDING CHILDREN AND ADOLESCENTS //Central Asian Academic Journal of Scientific Research. — 2022. — Т. 2. — №. 6. — С. 258-263.
8. Azim o'g'li N. S. Sanitary Protection of Water Bodies and The Process of Natural Cleaning in Water Bodies //AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI. — 2023. — Т. 2. — №. 10. — С. 83-85.
9. Azim o'g'li N. S. Cleaning of Open Water Bodies From Waste Water From Production Enterprises //SCIENTIFIC JOURNAL OF APPLIED AND MEDICAL SCIENCES. — 2023. — Т. 2. — №. 10. — С. 80-82.
10. Azim o'g'li N. S. Existing Problems in Providing the Population With Drinking Water Through Underground Water Sources //AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI. — 2023. — Т. 2. — №. 10. — С. 77-79.

- 11.O'G N. S. A. Z. et al. CHANGES IN TASTE AND FOOD INTAKE DURING THE MENSTRUAL CYCLE //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D3. – C. 251-253.
- 12.Нуров С. А. ИНСОН ОРГАНИЗМИДАГИ СУВНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ЮҚОРИ КИМЁВИЙ ТАРКИБЛИ СУВ ТАЪСИРИНИНГ ПАТОГЕНЕТИК ЖИҲАТЛАРИ //SCIENTIFIC JOURNAL OF APPLIED AND MEDICAL SCIENCES. – 2024. – Т. 3. – №. 6. – С. 121-123.
- 13.Azimovich N. S. Pathogenetic Aspects of the Effect of Water with a High Chemical Content //International Journal of Integrative and Modern Medicine. – 2024. – Т. 2. – №. 6. – С. 81-83.
- 14.Azimovich N. S. The Importance of Minerals for the Human Body //International Journal of Integrative and Modern Medicine. – 2024. – Т. 2. – №. 6. – С. 77-80.
- 15.Azimovich N. S. Correction of Morpho-Functional Changes in the Kidney Caused by Groundwater Consumption with Bioactive Additives //International Journal of Integrative and Modern Medicine. – 2024. – Т. 2. – №. 6. – С. 84-85.
- 16.Azimovich N. S. PATHOGENETIC ASPECTS OF THE PROPERTIES OF WATER IN THE HUMAN BODY AND THE EFFECT OF SOLID WATER //World Bulletin of Public Health. – 2024. – Т. 34. – С. 47-49.
- 17.Sarboz A'zim o'g N. et al. STRATEGIES AND APPROACHES TO REACH OUT-OF-SCHOOL CHILDREN AND ADOLESCENTS //EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 56-58.
- 18.Sarboz A'zim o'g N. et al. Key Considerations for Assessing School Food Environments //AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 85-87.
- 19.Azim o'g'li N. S. Sanitary Protection of Water Bodies and The Process of Natural Cleaning in Water Bodies //AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 83-85.
- 20.Sarboz A'zim o'g N. et al. Disruption of Natural Systems Affects Health //AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 258-260.
- 21.Sarboz A'zim o'g N. et al. The Importance of Ecology for Children's Health and Well-Being //SCIENTIFIC JOURNAL OF APPLIED AND MEDICAL SCIENCES. – 2022. – С. 238-240.